

Utópikus regény

A fémkutya halkán zümmögő, vibráló, enyhe fényű házikójában a tűzország egy sötét sarkában élt is meg nem is. Az éjféλι óra lidércfénye, a hatalmas ablakokon beszűrődő holdsugár olykor-olykor megcsillant a remegő szörny réz- és acélvázán ott vöröslött és a fény rubintos szemében, s szikrázott finoman remegő orrlyukainak nylon-szorszálain. Nyolc lába volt, karmai gumipárnába ágyazva, időnként egész testén finom remegés futott végig.

Montagk lecsúszott a rézrúdon a földszintre, kiment az utcára. A felhők már szétoszlottak. Cigaretára gyújtott, de aztán újra visszalépett, lehajolt, nézte az állatot. Olyan volt, akár egy hatalmas méh, amely éppen most tért vissza a rétről, ahol a hímpor csupa halálos indulat, mákomy, gonosz álom. Teleszívta magát, s most kialussza mérgét.

— Nono — mondta Montagk, mint mindig, most is egészen megbűvölten ettől a halott és mégis élő állattól.

Éjszaka, amikor unatkoztak, márpedig minden éjjel így volt, a tűzörök lecsúsztak a rudakon az udvarra, a kopó orrában föl húztak egy rejtett, ketyegő szerkezetet, aztán elengedtek néhány patkányt, vagy egy pár halálraszánt tyúkot, macskát, és fogadtak egymással, hogy melyiket fogja el legelőbb a kutya. A játék egy félperc alatt véget ért, alig ért a patkány vagy a tyúk az udvar végére, a szörny ott termett, puha karmai közé kapta, orrából egy arasznyi tűt lökött ki és áldozatába fecskendezett egy nagy adag morfiúmot vagy prokaint. A dögöt aztán hamvasztókemencébe hajították, s újra kezdték a játékot.

Montagk többnyire fönn maradt, míg a többiek játszottak. Két éve még maga is élvezte ezt a játékot, mindig vaktában fogadott, s egyszer egy egész heti keresetét elvesztette. Mildred úgy felbőszült rajta, hogy minden ere kidagadt és csupa pörsenés lett a bőre a méregtől. Azóta éjszakánként a fülkéjében feküdt, arcát a fal felé

fordította, úgy hallgatta letről a röhejt, a patkányok suhanását, az egerek sípszerű cincogását és azt a megfeszült csöndet, amikor a kopó, finom szimatja nyomán, mint a futó árnyék ott termett áldozata mellett, megragadta, beledöfte a tűt, aztán visszatért házikójába, és olyan mozdulatlaná merevedett, mintha egy gombnyomással kikapcsolták volna.

Most megérintette a kutya orrát.

A kutya felmordult.

Montagk visszahökölt.

A kutya megmozdult házikójában, kékeszöld elektrónszemei megelevenedtek és rávillantak. Újra felmordult, s különös zörejt hallatszott benne, áranzúgás, nyikorgás, fémszörrenés, fogaskerék-kattogás, az egész szerkezet úgy morgott, mintha csupa rozsdá lenne a beléje evődött bizalmatlanságtól.

— Ne te, ne — mondta Montagk dobogó szívvel.

Látta, hogy szájából egy újjnyira kinyújtja az acéltűt, dühösen öltögeti. A zúgás tovább tartott, szeme még mindig rámeredt.

Montagk visszaugrott — a kutya kilépett házikójából. Gyorsan megragadta a fémrudat, az engedelmeskedett, s hangtalanul fölvitte a tetőre. Csak ott fenn, a felső emeleti homályos szobában fogta el a remegés. Arca halotthalvány volt. A kutya odalenn összehúzta maga alatt valószínűtlen nyolc lábát, most már egész halkán zúgott, fényes szeme újra kialudt. Montagk megállt a felvonó nyílásánál, amíg magához nem tért ijedtségéből. Az a négy ember ott a sarokban a kártyaasztal körül, a zöldernyős lámpa alatt fölpillantott, de nem szólt semmit. Csak a kapitány, akit főnikszes sisakiáról lehetett megismerni, fordult oda hozzá, csontos kezében a kártyát tartva.

— Nos, Montagk?

— Nem tetszem neki — mondta az.

— Kinek? Ó, a kutyanak? — Megnézte a kártyáit. — Ugyan már, nincs abban az állatban se vonzalom, se ellenszenv, hiszen gép, a ballisztikába tartozik. Mi irányítjuk, oda megy, ahová küldjük, ez az egész Nekiront a célnak, elintézi, aztán kikapcsolódik. Hiszen csak egy csomó rézdrót, elem és áram az egész.

Montagk nagyot nyelt. — De be lehet állítani valakire, valakinek a vegyi összetétele: ennyi s ennyi aminosav, ennyi kén, ennyi zsír és alkáli, és kész. hát nem?

— Persze, ezt mindenki tudja.

— És mindnyájunknak a vegyi összetétele föl van jegyezve a nyilvántartóban. Gyerekjáték a kutya emlékezetét beállítani az én vegyi összetételemre. Lehet, hogy azért viselkedik úgy. Láttam, hogy dühös rám.

— Lehetetlen! — mondta a kapitány.

— Nem volt éppen mérges, de ingerült, és nekem ez is elég. Valaki beállíthatta az emlékezetét, s mikor megérintettem, fölismert és felmordult.

— Hadd el már, kinek jutna ilyesmi eszébe? — kérdezte a kapitány. — Hiszen nincs itt ellenséged, Guy.

— Tudtommal nincs.

— Holnap megvizsgáljuk a technikussal.

— Nem először bősziült fel így — mondta Montagk —, az utóbbi hónapban kétszer is előfordult.

— Majd rendbehozzuk. ne izgulj.

De Montagk nem mozdult el a helyéről, csak állt és a szellőztető nyílásra gondolt, otthon a folyosón, meg arra, amit ott elrejtett. Hátha valaki itt gyanút fogott, és ráuszította a kutyát?

A kapitány odalépett hozzá és fürkészsze nézett rá.

— Vajjon mire gondolhat ez az állat egész éjszakákon át? — mondta Montagk. — Csak nem önállósította magát? A hideg fut végig rajtam, ha erre gondolok.

— Nem gondolhat másra, csak arra amit beadunk neki.

— Ha meggondoljuk, nagyon szomorú a sorsa — mondta Montagk — mindig csak arra uszítjuk, hogy úzzön, kergessen, öljön. Hát nem szomorú, hogy mást nem is ismer?

— Ostobaság — mondta Beatty. — technika valóságos csodája ez az állat, olyan golyó, amelyik sohasem véti el a célját.

— Nem szeretném, ha én lennék a következő áldozata.

— Talán csak nem rossz a lelkiismereted?

Montagk rápillantott.

Beatty élesen a szemébe nézett, aztán elkezdett egészen halkán nevetni.

oOoOoOo

Hét nap.

Hétszer jött ki a házból, és minden alkalommal érezte, hogy Clarisse létezik, hogy ott van valahol. Egyszer a diófát rázta, egyszer a pázsiton ült és egy kék szvettetert kötött, néhányszor egy csokor késői rózsát talált az ajtaja előtt, vagy egy marék gesztenyét egy zacskóban, aztán valami őszi virágot szép tiszta fehér papírban az ajtóra tűzve. Clarisse nap-nap után elment vele a sarokig. Az első napon esett, másnap szép derült idő volt, harmadnap erős szél fújt, aztán megint egy szép, enyhe nap következett, majd hirtelen egy füledt nyári nap, s Clarisse estére egészen megbarnult.

— Miért van az az érzésem, — kérdezte egyszer a leányt egy földalatti bejáratánál —, mintha már évek óta ismernélek.

— Mert kedvelem magát — felelte Clarisse —, és mert nem akarok magától semmit. És azért, mert ismerjük egymást.

— Ha veled vagyok, mindig öregnek érzem magam, mintha apád volnék.

— Mondja, — kérdezte a leány —, ha annyira szereti a gyerekeket, miért nincs magának is leánya?

— Azt én is szeretném tudni.

— De komolyan.

— Hát... — kezdte akadozva, s megrázta a fejét — a feleségem... a feleségem nem akart gyereket.

Most már nem nevetett a leány. — Bocsásson meg — mondta — azt hittem csúfolódik. Milyen ostoba voltam.

— Nem, nem, hidd el, jó kérdés volt. Már régen nem mutatott senki annyi érdeklődést, hogy megkérdezte volna. Jól tetted, hogy mekérdezted.

— Beszéljünk másról. Mondja, szagolt már valaha száraz levelet? Olyan az illata, mint a fahéjnak. Szagolja csak meg.

— Csakugyan, akár a fahéj.

A leány sötét, fényes szemeivel ránézett. — Maga mindig ilyen tartózkodó?

— Ó, ez csak azért van, mert sohasem volt időm...

— Megfigyelte már azokat a megnyújtott útszéli plakátokat, amikről meséltem magának?

— Azt hiszem... igen, megnéztem. — Elnevette magát.

— Sokkal szebben cseng már a nevetése, mint azelőtt.

— Igazán?

— Nem olyan kényszeredett már.

Csakugyan jól és elfogulatlanul érezte most magát.

— Hát te, miért nem vagy az iskolában? Csak csavarogsz napról-napra.

— Ó, én nem hiányzom nekik. Azt mondják rám, hogy barátságatlan vagyok. Persze attól függ, mint nevez az ember barátság-nak. Ha például magával beszélgetek, úgy érzem sok, ez barátság. — Néhány gesztenyét csörgetett a kezében, amit a ház előtt szedett föl — Milyen furcsa is a világ. Én annyira szeretek emberekkel együtt lenni. De egy csomó embert összecsődíteni, és aztán nem hagyni szóhoz jutni őket, ennek semmi értelmét sem látom. Televíziós óra, kosárlabda, versenyfutás, másolás rajzóra, aztán megint tornaóra, csupa óra, óra, s az embernek arra sincs ideje, hogy egy kérdést föltegyen, vagy legalább is nagyon ritkán, akkor is csak úgy odalöknek néhány kész választ, majd újra négy órán át film-oktatás — ennek aztán semmi köze a barátsághoz. Belénktöltenek mindenfélét tölcserrel, vizet öntenek belénk, alul mind kifolyik, s

még azt mondják rá, hogy bor. Mire a nap végetér, annyira elkészülünk, hogy más nem marad hátra mint ágybabújni, ha csak nem megy el az ember valami mulatóhelyre másokat boldogtalanítani, az ablakbeverő klubba üvegtáblákat törni, az autótemetőbe autókát roncsolni, vagy autóba ülni és az utcán száguldani, kipróbálni milyen közel tudunk a lámpaoszlopok mellett elsuhanni, cikkcakokban hajtani, egymás kocsija kerekét surolni. Ó, úgylátszik mégis csak igaz, amit rólam mondanak. Nincs barátom, se barátnőm. Ezt aztán egyértelműnek mondják azzal, hogy nem vagyok normális. Akit csak ismerek, mind táncol, tombol vagy verekszik. Magának nem tűnt még fel, hogy manapság milyen erőszakosak az emberek?

— Úgy beszélsz, mintha tudjisten milyen öreg volnál.

— Néha csakugyan egészen vén vagyok. Higyje el, félek a kortársaimtól. Valósággal ölik egymást. Mindig így volt ez, mondja? A nagybátyám állítja, hogy nem. Csak a mult évben hat társamat lelőtték, tizet pedig pedig autóbaleset ért. Félek tőlük, ők meg utálnak engem, mert látják, hogy félek. Nagybátyám azt mondja, hogy nagyapja még emlékszik arra az időre, amikor a gyerekek nem gyilkolták egymást. De ez régen volt. Akkor volt valami felelősségérzet, így mondja a nagybátyám. Tudja, hogy bennem is van valami ilyen felelősségérzet? Minden bevásárlást én végzek, és képzelje, kézzel tisztogatok.

— De a legszívesebben mégis az embereket figyelem. Néha egész nap a földalattin ülök, nézem az embereket és hallgatom őket. Úgy szeretném tudni, kicsodák, mit akarnak, hova utaznak. Olykor a mulatóhelyekre is elmegyek, vagy végignézem a város szélén a rakétaautók éjjeli versenyét, amikor a rendőrség is szemet húny a vad rohanás fölött, mert a versenyzők biztosítva vannak, s ha mindegyik legalább ötvenezerre biztosítva van, akkor nem csinálhatnak semmit. Néha az emberek közé furakodom a földalattin vagy a kávéházakban, és hallgatózom. Tudja mit figyeltem meg?

-- Mit?

-- Hogy az emberek nem beszélnek semmiről.

-- Hát valamiről csak beszélnek?

-- Nem, éppen semmiről. Néha-néha valami autómárkát említenek, valami ruhát vagy fürdőnadrágot és csak annyit mondanak: örülten nagyszerű! Mindenki ugyanazt mondja, senkinek se jut eszébe valami más mondani. A kávéházakban meg csak azt a vacak viccautomatát hallja az ember elkopott vicceivel, vagy bekapcsolják a zenélőfalat absztrakt színjátékaival. Járt már múzeumokban? Ott is minden absztrakt. Mást már nem is lehet látni. A nagybátyám azt mondja, valamikor nem így volt, néha egy-egy kép jelentett valamit, sőt azt mondja, némelyik embert is ábrázolt.

- A nagybátyám ezt mondja, a nagybátyám azt mondja...
 Úgy látszik valami egészen rendkívüli ember ez a te nagybátyád.
 — Az is. Egész biztosan. De most már mennem kell. Viszontlátásra Montagk úr.
 — Viszontlátásra.
 — Viszontlátásra.

Ugyanez a hét nap a tűzörségen.

— Montagk, olyan gyorsan fölkúsztál a rúdon, mint egy mókus a fára.

Harmadnap.

— Montagk, úgy látom, ma hátul jöttél fel. Talán félsz a kutyától?

— Nem, nem.

Negyedik nap.

— Montagk képzeled csak, Seattle-ben egy tűzör a fémkutyát tudatosan a saját vegyi összetételére állította be, aztán szabadon engedte. Mit szólsz az öngyilkosságnak ehhez a módjához?

Ötödik nap, hatodik nap, hetedik nap.

És akkor Clarisse elmaradt. Nem tudta mi van vele aznap délután, pedig nyilván az volt a baja, hogy Clarisse nem volt sehol. A pázsit üres volt, a fák árvák, s ámbár nem tudta mi hiányzik, mit keres, mégis mire a földalattihoz ért, fölverte lelkét a nyugtalanság. Valami hiányzott, a dolgok megszokott rendje fölborult. Jelentéktelen megszokás volt csak, néhány napos élmény, és mégis...? Már-már hajlandó volt visszafordulni, hátha mégis föltűnik valahol. Úgy érezte, ha még egyszer végigmegy a megszokott úton, minden a régre fordul újra. De késő volt már, megérkezett a vonat, nem fordult vissza.

oOoOoOo

Kártyakeverés, széktologatás, a fali beszélőóra egyhangú litániája: — „... egy óra harmincöt perc. Csütörtök, november negyedik, egy óra harminchat perc, ... egy óra harminchét perc...” — kártyacsapkodás a mocskos asztalon, — mindez áttört azon a korláton, amit Montagk, szemét lehunyva maga köré emelt. Behuny szemén is áttört a tűzörség képe, a csillogás, fény és csend keveréke, csupa fémes szín, pénznek a színe, arany, ezüst szín. Nem látott senkit, de hallotta az emberek lihegését a kártya fölött, s a monoton hangot: „... egy óra harmincöt...” A beszélőóra vigasztalanul hirdette a hideg perceket, hideg órákat, a hideg reggelt, a hideg időt.

— Mi bajod Montagk?

Kinyitotta a szemét.

A rádióban egy halk hang: „... a háború már csak órák kérdése. Hazánk kész megvédeni...”

Az egész épület beléremegett, amikor egy raj rakétarepülő süvítő zúgással végigszáguldott a koromfekete égen.

Montagk hunyorgott a kapitány tekintete alatt, úgy nézett rá, akár valami múzeumi tárgyra. Szinte várta, hogy Beatty egyszerre fölkel, megvizsgálja, körültapogatja, elfogultságot, bűntudatot szilmatolva. Bűntudat? Miféle bűntudat vajjon?

— Te vagy soron, Montagk.

Montagk végignézett az embereken. Arcukat ezer valódi és tizezer elképzelt tüzeset cserzette barnára, hivatásuk vörösre festette bőrüket, lázas fényvel csillogtatta szemüket, rebbenés nélkül néztek bele öngyújtójuk fényébe, amivel örökké gyújtogatták kormos pipájukat. Ezek az emberek fekete hajukkal, koromfestette szemöldökükkel, mint a hamu olyan kékes-szürke borotvált arcukkal, le se tagadhatják kilétüket. Főlegyenesedett, szája kinyílt. Látott-e vajjon valaha tűzört, akinek ne fekete haja, koromfekete szemöldöke, égett barna arca és acélszürkére borotvált, mégis mocskosnak tűnő arca lett volna? Ezek az emberek valamennyien önmaguk hasonmásai voltak. Hát a tűzöröket külsejük és nemcsak hajlandóságuk szerint válogatták ki? Egész lényük hamuszürke volt, pipájukkal is állandóan égett szagot terjesztettek. A füstgomolyok között Beatty kapitány fölkel, fölbontott egy doboz dohányt, összegyúrte róla a celofpapírt, aztán sercegő lángba burkolózott.

Montagk belenézett a lapjaiba. — Én... egy kicsit... visszagondoltam arra a multheti tűzre. Arra az emberre, akinek a könyvtárát fölgyújtottuk. Mi lett vele vajjon?

— Örjögött, bevitték a bolondok házába.

— De hiszen nem volt örült.

Beatty nyugodtan rendezgette lapjait. — Mindenki örült, aki azt képzei, hogy kijátszhat minket vagy a kormányt.

— Megpróbáltam elképzelni, — mondta Montagk —, milyen érzés lehet az ezeknek az embereknek. Mi lenne, ha a tűzörség a mi házunkat, a mi könyveinket gyújtaná föl?

— Nekünk nincs könyvünk.

— De ha lenne.

— Neked talán van?

Beattynek felvillant a szeme.

— Nem. — Montagk túlnézett rajtuk, a falon függő gépírási jegyzékre, amely egymillió tiltott könyvet sorolt fel. Ezek a nevek hamvadtak el évek hosszú sora óta fecskendője alatt, amely nem vizet, hanem kerozint okádott. — Nem. — Belülről azonban úgy

érezte, mintha az otthoni szellőztetőlyukból hideg fuvalat csapott volna feléje, előbb enyhén, aztán dermesztve. Aztán ott látta magát egy kis ligetben, amint egy öreg emberrel beszélget, egy tőporödött öreggel, de a hideg fuvalat ott is borzongatta.

Montagk tétovázva nézett maga elé. — Mondjátok... hát mindig így volt ez? Ez a testőrség, a szolgálatunk? Úgy gondolom, hogy valamikor...

— Valamikor — ismételte Beatty gúnyosan. — Miféle beszéd ez?

„Micsoda ökor vagyok, gondolta magában Montagk, még el találom árulni magam”. A legutóbbi tüzesetnél sikerült egy meséskönyvből egy sort elolvasnia. „Régen, mikor a házak még nem voltak teljesen tűzállók...” Egyszerre úgy érezte, mintha valami az övénél sokkal fiatalabb hang szólalna meg, benne. A szája kinyílt, Clarisse McClellan hangja volt. Azt mondta: — Régen a tűzőrség nem gyújtott, hanem oltotta a tüzet.

— No de ilyet! — Stoneman és Black előszedték szolgálati könyvüket, amelyben benne volt dióhéjban az amerikai tűzőrség története is, fölütötték és megmutattak Montagknak azt a jóismert részt, amely így szólt:

Bevezették 1790-ben az angol ragályterjesztő könyvek elégetésére a gyarmatokon. Az első tűzör: Benjamin Franklin.

Szabályzat.

1. Az első riadóra rögtön engedelmeskedj:
2. Rögtön rakj tüzet!
3. Mindent égess el!
4. Mihelyt elkészültél, jelentsd!
5. Légy résen a következő riadóra!

Mindnyájan Montagktot lesték. Ő nem mozdult.

Riadó!

A mennyezeten megkondult a harang, kétszázat vert egymásután. Egyszerre megürült mind a négy szék, mint a viharfújta hó repültek szerteszt a kártyák, a rézrúd csak úgy rengett, egyetlen ember sem volt már látható.

Montagk ott ült a széken. Lenn már prüszkölt a tűzszínű sárkány.

Montagk félálmosan erszkedett le a rézrúdon.

A fémkutya fölugrott házikójában, zöld szeme villogott.

— Montagk, elfelejtetted a sisakod!

Odakapott a falhoz a háta mögé, elérte, odafutott, fölugrott s már száguldottak is az éjjeli szélben, amely versenyt dudált szirénájukkal és a motor mennydörgő hangjával.

(Folytatása következik)